

Internationellt rättsligt samarbete — Centralmyndighetens roll

FAKTABLAD

Justitiedepartementet

Ju 14.01 Mars 2014

Enligt de flesta konventioner om internationellt straff- och civilrättsligt samarbete ska stater utse en så kallad centralmyndighet som ska fungera som kontaktpunkt i samarbetet. Justitiedepartementets enhet för brottmålsärenden och internationellt rättsligt samarbete (BIRS) är Sveriges centralmyndighet för detta samarbete.

Centralmyndigheten bistår svenska och utländska myndigheter i ärenden om bland annat utlämning för brott, internationell rättslig hjälp i brottmål, överförande av straffverkställighet och överförande av lagföring.

Enheten handlägger även de ärenden om internationellt rättsligt samarbete som kräver ett beslut av regeringen. Vidare svarar enheten för lagstiftning om internationellt rättsligt samarbete i brottmål och förhandlingar inom Norden, EU, Europarådet och FN i förhållande till detta område.

Avsikten med detta faktablad är att ge en övergripande bild av Centralmyndighetens roll i det internationella rättsliga samarbetet.

Mer information om enhetens ansvarsområden finns på regeringens webbplats:

www.regeringen.se/centralmyndigheten

Allmänt om det internationella rättsliga samarbetet

Det internationella rättsliga samarbetet i brottmål innebär att stater bistår varandra med åtgärder för att möjliggöra utredning av och lagföring för brott samt åtgärder avseende verkställande av domar och slutliga beslut. I takt med att brottsligheten blir allt mer gränsöverskridande blir det internationella samarbetet naturligtvis allt viktigare.

Människors ökade rörlighet och transaktioner över gränser innebär även allt fler gränsöverskridande inslag i hanteringen av civilrättsliga mål och ärenden, till exempel bevisupptagning.

En mycket stor del av reglerna på området för internationellt rättsligt samarbete har sin bakgrund i internationella överenskommelser. Samarbetet kan se olika ut beroende på vilka länder samarbetet avser och

vilka regler och överenskommelser som gäller. Samarbetet kan även ske med internationella brottmålsdomstolar. Förenklat uttryckt kan samarbetet antingen ta sig uttryck i ett mer traditionellt mellanstatligt rättsligt samarbete, där stater centralmyndigheter spelar en viktig roll vid ärendens hantering, eller vara ett samarbete baserat på principen om ömsesidigt erkännande och verkställande av andra stater domar och beslut. I det senare fallet sker i allt större utsträckning kommunikationen direkt mellan de rättstillämpande myndigheterna som vanligtvis också är behöriga att fatta beslut i ärendena.

Vad gör Centralmyndigheten?

Centralmyndigheten handlägger årligen cirka 1 500 ärenden som rör internationellt rättsligt samarbete. Centralmyndigheten tar emot, granskar och vidarebefordrar framställningar till och från Sverige i ärenden om bland annat rättslig hjälp i brottmål, utlämning för brott, överförande av straffverkställighet, överförande av lagföring för brott, bevisupptagning i civila mål och ärenden samt ansökningar om rättshjälp.

En stor del av Centralmyndighetens arbete går ut på att ge service och rådgivning till svenska och utländska rättsliga myndigheter för att underlätta det internationella rättsliga samarbetet. Centralmyndigheten lämnar vidare upplysningar till svenska och utländska myndigheter om innehållet i både svensk och utländsk rätt.

Centralmyndigheten handlägger regeringens ärenden som rör det internationella rättsliga samarbetet i brottmål. Framst gäller detta ärenden om utlämning av personer till en annan stat, om överförande av straffverkställighet till Sverige samt ärenden om rättslig hjälp i brottmål. Ärendena kan också avse överförande av lagföring eller tillstånd att väcka åtal i vissa fall för brott begångna utomlands.

Kort om de vanligaste formerna av internationellt rättsligt samarbete

Utlämning och överlämnande för brott

Utlämning och överlämnande för brott blir aktuellt då en stat eller en internationell domstol begär att en misstänkt eller dömd person ska fysiskt utlämnas eller överlämnas till den staten eller domstolen.

I ärenden om utlämning till stater utanför Norden och EU är det regeringen som beslutar om utlämning från Sverige. I sådana ärenden ska Riksåklagaren låta utreda om utlämning kan ske. Om den som begärs utlämnad motsätter sig utlämning ska Högsta domstolen yttra sig i frågan. Därefter fattar regeringen beslut.

Inom EU tillämpas, i stället för utlämning, ett förfarande med överlämnande enligt en europeisk arresteringsorder. Inom Norden sker överlämnande i stället enligt en nordisk arresteringsorder. Vid överlämnande från Sverige enligt en arresteringsorder är det åklagare eller allmän domstol som beslutar om överlämnande ska ske.

Personer som är misstänkta för brott i Sverige eller personer som dömts för brott i Sverige men undandragit sig straffverkställighet kan, om de befinner sig i ett land utanför Norden eller EU, begäras utlämnade till Sverige. Beslut att begära utlämning till Sverige fattas av myndigheterna inom rättsväsendet. En sådan ansökan sänds till Centralmyndigheten för vidare befordran till behörig utländsk myndighet.

Vad gäller överlämnande av personer till Sverige från nordiska länder eller andra EU-länder tillämpas i stället förfarandet med överlämnande enligt en arresteringsorder. Arresteringsordern sänds direkt till myndigheter i den andra staten, inte via Centralmyndigheten.

Internationell rättslig hjälp i brottmål

Rättslig hjälp i brottmål innebär att myndigheter från olika stater bistår varandra i brottsutredningar. Det kan till exempel vara en svensk åklagare som vill få vissa föremål beslagtagna utomlands eller en utländsk åklagare som önskar få hjälp med att förhöra ett vittne i Sverige.

När Sverige ska bistå en annan stat är utgångspunkten att alla åtgärder som kan vidtas i en svensk förundersökning eller rättegång också kan genomföras på begäran av en utländsk brottsutredande myndighet eller domstol. Det är svenska åklagare respektive domstolar som avgör om man kan lämna hjälp. Bara i undantagsfall fattar regeringen beslut i sådana frågor.

Svenska åklagare och domstolar kan söka rättslig hjälp i andra stater. Förutsättningar för när hjälp kan ges och omfattningen av denna följer dels av interna-

tionella överenskommelser som gäller mellan Sverige och den andra staten, dels av denna stats nationella lagstiftning.

Ansökningar om internationell rättslig hjälp ska i de flesta fall skickas direkt från den begärande myndigheten till den handläggande myndigheten i det andra landet (till exempel inom Norden och EU). I annat fall sänds de via Centralmyndigheten som sänder dem vidare till behörig svensk eller utländsk myndighet.

Telefonförhör

När svenska domstolar eller åklagare enligt svensk rätt har möjlighet att hålla telefonförhör kan detta ske även när den som ska höras befinner sig utomlands förutsatt att den andra staten tillåter det. Innan ett telefonförhör med någon som befinner sig utomlands är det därför viktigt att ta reda på den andra statens inställning. Information om hur stater ställer sig till telefonförhör finns på Centralmyndighetens webbplats. Saknas information om ett specifikt land kan Centralmyndigheten bistå med att ta fram sådan information.

Beträffande en utländsk begäran om telefonförhör i Sverige, har den svenska hållningen sedan länge varit att det inte är myndighetsutövning om ett annat land håller telefonförhör med en person på svenskt territorium. Detta har ansetts gälla i både brott- och civilmål. Därför kan en utländsk myndighet hålla telefonförhör med någon i Sverige utan några formaliteter och utan inblandning av svenska myndigheter, om den som ska höras samtycker till förhöret.

Överförande av straffverkställighet

Överförande av straffverkställighet innebär att en utländsk dom eller beslut om en frihetsberövande påföljd, böter eller förverkande får verkställas i Sverige. På motsvarande sätt kan svenska domar eller beslut verkställas utomlands.

Syftet med att överföra frihetsberövande påföljder är främst att underlätta för den dömda att återanpassa sig till ett laglydigt liv i det land som han eller hon ska vistas i efter frigivningen. Beslut om att överta verkställigheten av en sådan påföljd som har dömts ut av ett utomnordiskt land fattas av regeringen. Motsvarande beslut i nordiska ärenden fattas av Kriminalvården. Beslut om att ansöka om att en påföljd som dömts ut i Sverige ska överföras till en annan stat fattas av Kriminalvården och i undantagsfall av andra myndigheter. Ett sådant beslut i utomnordiska ärenden kan dock överklagas till regeringen.

Alla ansökningar om överförande av straffverkställighet i utomnordiska ärenden sänds till Centralmyndigheten som sänder dem vidare till behörig svensk eller utländsk myndighet.

Överförande av lagföring

Överförande av lagföring innebär att en stat till en annan gör en framställning om att den anmodade staten ska inleda lagföring för en gärning som är straffbar både i den ansökande staten och i den anmodade staten.

Centralmyndigheten vidarebefordrar framställningar till och från Sverige om överförande av lagföring. Framställningar till Sverige överlämnas till Åklagarmyndigheten för vidare handläggning.

Vid överförande de nordiska länderna emellan, där överförandet grundas på det Nordiska samarbetsavtalet, sker direktkommunikation mellan respektive lands åklagarmyndigheter.

Bevisupptagning i civila mål och ärenden

På begäran av en domstol i ett land kan bevis tas upp direkt i ett annat land av den sökande domstolen, alternativt tas upp av myndighet i det andra landet och sedan överlämnas till den sökande domstolen, för att där användas under rättegång.

Centralmyndigheten bistår med att vidarebefordra framställningar om bevisupptagning i civila mål eller ärenden till och från svenska domstolar. Om direkt skriftväxling får ske enligt konventioner eller avtal med den andra staten ska framställningen emellertid överlämnas direkt till utsedd centralmyndighet i den andra staten eller till den utländska domstolen. Detta gäller enligt den nordiska överenskommelsen från 1974 om inbördes rättshjälp genom delgivning och bevisupptagning, 1970 års Haagkonvention om bevisupptagning i mål och ärenden av civil och kommersiell natur samt enligt förordning (EG) nr 1206/2001 om samarbete mellan medlemsstaternas domstolar i fråga om bevisupptagning i mål och ärenden av civil eller kommersiell natur.

Kontaktuppgifter

Justitiedepartementet
Enheten för brottmålsärenden och internationellt
rättsligt samarbete (BIRS)
Centralmyndigheten
103 39 Stockholm
tfn 08-405 10 00 (vx) 08-405 45 00 (kansli)
fax: 08-405 46 76
e-post: ju.birs@regeringskansliet.se

REGERINGSKANSLIET

Justitiedepartementet

10333 Stockholm • tfn växel 08-405 10 00

Fler exemplar av faktabladet kan beställas från Justitiedepartementet,
tfn 08-405 10 00 eller ju.info.order@regeringskansliet.se
Regeringens webbplats: www.regeringen.se
Justitiedepartementets e-postadress: ju.registrator@regeringskansliet.se

Tryckt av Grafisk Service, mars 2014. Faktabladet är producerat av Justitiedepartementet.
Artikelnr. Ju 14.01